КАПИТАН

Шарл дьо Гол е вече на тридесет години. На тази възраст мъжът трябва да има семейство. Така е прието в кръга на порядъчните католици, към който капитанът принадлежи по произход и възпитание. Но той няма никаква лична привързаност. Пък и как е можел да я има човек, толкова строг, дори пуритански добродетелен, какъвто винаги бил Шарл дьо Гол. Наистина в някои съчинения за Дьо Гол се пише, че по време на пребиваването си в Полша той имал твърде мили отношения с младата и очарователна полякиня Четвертинска, с която се бил срещал в кафене „Бликле", което се славело с най-добрите сладкиши във Варшава. Но това е повече от съмнително. Дьо Гол едва ли е могъл да има случайни истории от този род. Не току-така той порицал дори така уважавания от него тогава Филип Петен за прекомерната му слабост към прекрасния пол.

Въпросът за личната съдба на Шарл дьо Гол вече неведнъж се обсъждал от неговата майка и от приятелката на дома, кръстницата на бащата на Шарл госпожа Данкен. Тя произхождала от солидно семейство от град Кале и познавала там всички момичета за женене, разбира се, от определен кръг. Именно на нея хрумнала мисълта за Ивон Вандру, дъщеря на собственик на сладкарски фабрики в Кале, а дори и в Дуе и Дюнкерк. По баща семейството произхождало от Холандия, където прадедите му Ван Дроог някога се занимавали с отглеждане и продажба на тютюн. Настанили се във Франция, те отворили фабрика за цигари, но след национализацията на тютюневата промишленост започнали да произвеждат бисквити. Един от прадедите на Ивон Вандру по майка бил полковник, който участвувал във войната за независимост на Съединените щати заедно с Ла Файет. Семейство Вандру притежавало в Ардените замъка Сетфонтен. С една дума, откъм произхода на предполагаемата невяста всичко било във висша степен благополучно.

Девойката току-що била навършила двадесет години. Тя била хубава, скромна, от солидно семейство и прекрасно възпитана. Ивон се учела в женския колеж „Сент Агнес", основан от монаси доминиканци. Там се възпитавали дъщерите на едрата буржоазия от северните департаменти. Наистина момичето веднъж заявило, че няма да се омъжи за военен, но госпожа Данкен била уверена, че стига да види блестящия капитан, незабавно ще се откаже от своето твърдо решение.

„Случайната" среща на младите хора се състояла на есенната художествена изложба за 1920 година. Те спрели пред картината, на която бил изобразен малкият син на Едмон Ростан. Разбира се, капитанът не се посрамил — той знаел наизуст целия Ростан! Същия ден на вечерния чай двете семейства под ръководството на госпожа Данкен се срещнали в сладкарницата на Шан-з-Елизе. Ивон и Шарл, естествено, били сложени да седнат един до друг. Госпожицата била покорена от сериозния, сдържан, но изключително любезен и образован кавалер с два бойни ордена на гърдите. Когато се върнала в къщи, тя казала: „Мамо, мисля, че той ме намира твърде малка за себе си." Не, той не мислел така и събитията се развили с форсирано темпо. На следващата неделя Ивон и нейният брат Жак били поканени на голям бал в политехническото училище във Версай. Към тях веднага се приближил Шарл дьо Гол и като поздравил Жак Вандру, помолил за разрешение да покани сестра му да танцуват. До края на бала той вече не я изпуснал. След шестия валс Ивон казала на своя брат: „Капитан дьо Гол току-що ми направи предложение. Аз се съгласих." След няколко дни годежът бил обявен. Всичко станало много бързо, без губене на време за ухажване. Въпреки това, а може би и поради това, бракът се оказал сполучлив — Ивон ще бъде вярна другарка на Шарл дьо Гол до края на неговите дни и между тях няма да има несъгласие.

Както е редно, младите се венчали след половин година в старинната църква „Нотр Дам дьо Кале", украсена със статуите на Карл Велики и Сен Луи. Историята непрекъснато гледала към Шарл дьо Гол. В дома на Вандру се състоял сватбеният обяд. Младите съпрузи заживели в Париж на площад „Сен Франсоа Ксавие", на левия бряг на Сена, до Двореца на инвалидите. Летните сезони те прекарвали в замъка на родителите на Ивон в Ардените, докато купили собствена къща в село

Коломбе ле дьо-з-Еглиз. По такъв начин личните връзки на Шарл дьо Гол с промишлената северна буржоазия още повече укрепнали. Да си припомним, че неговият дядо, а после и баща му се оженили за девойки, които произхождали от същата социална и географска среда. Всичко в живота на Дьо Гол е свързано със Севера, натам го влечало винаги, той сам си избрал да служи в Арас. Това било край на суровия живот на фона на равнинни пейзажи. През целия си живот ще отъждествява цяла Франция със Севера, пренасяйки неволно особеностите, нравите и традициите на жителите от тоя мъглив край върху всички французи, макар че марсилците или гасконците се отличават със съвсем други качества.

След окончателното му завръщане от Полша Дьо Гол бил назначен на 1 октомври 1921 г. за преподавател по военна история в Сен Сир. Пред него се открило ново, по-съществено поприще. От докладите пред пленниците в Инголщат и дори от занятията с полските офицери, водени с помощта на преводач, той добил твърде специфичен опит. Своя предмет, т. е. военната история, той знаел великолепно. Но това било малко, за да спечели вниманието и доверието на учениците. Огромната му, донякъде тромава фигура, широките му жестове и необикновеният му гърлен глас можели да затруднят общуването му със слушателите. Нали странното, необикновеното във външността, в маниерите на преподавателя става обект за присмех на учениците. Още повече че този външно студен човек четял лекциите си много темпераментно. Той буквално изпадал в екстаз, а това е най-опасното за преподавателя, защото най-малката загуба на чувството за мярка предизвиква незабавно иронична реакция. Гореща патетичност може да си позволи само наистина много добър оратор. И Шарл дьо Гол се оказал именно такъв оратор.

Ето характерен момент от една лекция на капитан дьо Гол, както бил записан от неговия ученик Льокок. Ставало дума за злополучната за Франция война през 1870 г., по-определено за сражението при Фрьошвилер. Заради бездарните генерали, които се забъркали при придвижване на войските си, 32 хиляди французи се сражавали тук срещу 135 хиляди германци. Френските войници проявили твърдост и мъжество, но били разбити. Дьо Гол завършил така разказа си за този трагичен епизод във френската военна история: „И ето, господа, маршал Мъкмаън

плаче и върви между войниците си. Изведнъж един стар сержант-пехотинец се обръща към него с въпроса: „Господин маршал, нима се изплашихме от смъртта?"

В този момент Дьо Гол ударил с пестника на дясната си ръка по катедрата и продължил неочаквано със звънлив глас: „Не, те не се изплашили от смъртта! Станете, господа, за да почетем паметта на хората, съсипани от нещастие, но не загубили нито достойнство, нито мъжество!"

Слушайки го със затаен дъх, лицата на учениците му ту бледнеели, ту се изчервявали, а в очите на някои бликнали сълзи. Необичайната сурова сантименталност, дори надменност, изглеждала в неговите уста естествена и предизвиквала някакво хипнотично въздействие върху слушателите. В дадения случай, както впрочем и винаги, той предал на историята повече възвишеност, отколкото всъщност имало. Но може би само в такъв вид историята изпълнява своята велика роля на magistra vitae (лат. — наставница на живота)?

Изобщо възторжените похвали по адрес на френската армия не отговаряли твърде на духа на времето. Наистина, била удържана победа в голяма война, армията блестяла по парадите и на многобройните церемонии по повод откриването на паметниците на загиналите. На 11 ноември 1920 г. под Триумфалната арка на площад „Л'Етоал" били тържествено погребани останките на Незнайния воин, загинал край Вердюн, бил запален вечен огън. Гробът на Незнайния воин станал нещо като олтар на френския патриотизъм. Мнозина не без основание мислели, че едва ли този войник е принадлежал към кадровата армия, възглавявана от реакционната милитаристична каста, позорно банкрутирала в самото начало на войната. Запасняците, т. е. народните маси, влели се в армията в резултат на мобилизацията, решили изхода на войната. „Цивилните хора спечелиха войната" — говорел в Камарата един от депутатите. Ето защо кадровата армия въпреки неотдавнашната победа не се ползувала с голям престиж. При това опасността от война засега била премахната. Версайският договор строго, както изглеждало тогава, ограничавал броя и въоръжението на германската армия. Затова през 1922 г. парламентът гласувал за намаляване срока на военната служба от три години на осемнадесет месеца. Като че всичко в армията отивало към упадък. Материалното положение на офицерите

рязко се влошило. Към 1925 г. цените във Франция поради инфлацията нараснали 4,5 пъти в сравнение с довоенните, а офицерските заплати били увеличени незначително.

И все пак Шарл дьо Гол не си представял друга кариера освен военната. Преподавайки военна история в Сен Сир, той едновременно се готвел за конкурсни изпити във Висшето военно училище — учебно заведение, аналогично на академиите на генералните щабове в други страни. През ноември 1922 г. започнал ученето си в това училище, което продължило две години.

Занятията тук значително се различавали от онова, което било в Сен Сир. Във Висшето военно училище се подготвяли потенциални генерали, способни да ръководят щабове и да командуват големи войскови съединения. И макар че Дьо Гол отново бил в положението на ученик, това било вече на друго равнище. Пък и самият той станал с десет години по-възрастен и зад гърба си имал опита от войната, раняване, плен. Може би този вече оформил се човек, който успял да си създаде семейство, ще влезе в коловоза на армейската кариера и ще изостави мечтите си за подвиг в името на величието на Франция и надеждите си в своята особена мисия? Напротив — у него още повече се затвърдило съзнанието за някакво още неясно, но несъмнено необикновено предназначение. Един от другарите му във Висшето военно училище, бъдещият генерал Шовен, веднъж казал на Дьо Гол: „Чувствувам, че вие сте предназначен за велика съдба..." Всеки друг на негово място щял да отговори на тези думи с шега или смях. Но той твърдо и бавно произнесъл с непоколебима увереност: „Да, аз също чувствувам това..."

Интересен портрет на Дьо Гол от онези времена е нарисувал в книгата си „Пехотинецът от Гаскония" друг негов училищен другар, по онова време също капитан, а в бъдеще генерал — Лафарг. Той пише за липсата на уравновесеност у Дьо Гол, за пренебрежението му към реалната обстановка, за неговата невъзможна упоритост: „Държеше се необикновено прямо и ходеше, изпъчил гърди, като че ли преместваше собствената си статуя."

Въпреки необичайността на това поведение запазвал достойнство и чувство за мярка и такт, внушавайки уважение дори и на тези, които не го обичали. Същият Лафарг, като

отправя немалко критики по адрес на Дьо Гол, признава: „Превъзхождайки ни с високия си ръст, той не изглеждаше никак високомерен и склонен да властвува. Повече мълчалив и помалко експанзивен, отколкото повечето от нас, той беше винаги общителен и често умееше да говори оригинално и духовито.

Веднъж във Висшето военно училище пристигнали няколко офицери от Испания. В тяхна чест била уредена вечер, в програмата на която имало и пародийно-шеговито изпълнение на бой с бикове, това национално увлечение на испанците. Възпитаниците на училището — французи — представили в голямата зала, където обикновено се служела литургия, тореадори, бикове, коне и ездачи. „Дьо Гол се движеше в това безредие като голям мълчалив призрак — пише Лафарг, — без да взема участие в разиграваната корида, но не изпускайки от очи нито една подробност. По едно време, галопирайки и носейки на гръб другаря си, аз минах близо до Дьо Гол и чух как той произнесе с гърления си глас: „Във всяко обединение от двама души единият винаги носи другия на гърба си.“ Своеобразната остра ирония на Дьо Гол, неговият хумор с отсенка на презрение винаги ще бъдат негова отличителна черта.

Разбира се, веселите сцени, подобни на току-що описаната „корида“, съвсем не свидетелствували за някакъв дух на демократизъм във Висшето военно училище. Напротив, тук царяла реакционна, консервативна атмосфера на кастова преданост на най-архаичните, в много отношения монархически традиции на френското офицерство. Промяната в политическия климат във Франция след войната, характеризираща се с рязко засилване на антимилитаризма и с разрастване влиянието на левите сили, не засегнала армията или поне нейния кадрови офицерски състав. Тъй като победена Германия засега не представлявала опасност, главен враг в очите на реакционното офицерство станал вътрешният враг в лицето на революционните сили във Франция. През 1920 г. става историческо събитие — ражда се Френската комунистическа партия, която постепенно се превръща във все по-сериозен фактор в политическия живот на Франция. С подозрение, тревога и неприязън следели тези събития в такива учреждения като Висшето военно училище. В подобен дух се възпитавали и учащите се в това училище. За да се характеризира средата на Дьо Гол по това време, са достатъчни интересните фигури на трима негови другари от

училището, също като него капитани, които той приемал всяка седмица в къщи и водел с тях дълги беседи. Това били Жорж Пико, син на академик, Бридо, син на генерал, и Лустано Лако, пръв по успех във випуска. Интересна е тяхната по-нататъшна политическа съдба, в която са се отразили техните възгледи и настроения, изградени още в далечните години на следването им. През 1940 г. генерал Жорж Пико ще откаже да се присъедини към Дьо Гол и ще предпочете да служи на правителството във Виши. Бридо ще бъде военен министър в това „правителство" и през 1945 г., когато Дьо Гол ще поеме управлението на страната, ще получи смъртна присъда за предателство. Лустано Лако също ще бъде от привържениците на Виши, макар и не за дълго време.

Но ако става вече дума за Виши, не може да не се спомене, че по това време Дьо Гол запазвал близки отношения с маршал Петен. Маршалът канел Дьо Гол в къщи и дълго беседвал с офицера, на когото възлагал големи надежди, смятайки го за изключително способен.

През декември 1921 г. на Шарл дьо Гол се родил син, комуто в чест на маршала дали името Филип. По този случай Петен подарил на Дьо Гол портрета си с надпис, в който изразил пожелание малкият Филип да е наследил блестящите качества на баща си.

И все пак, макар че през ония години Шарл дьо Гол говорел на един език с хора като Жорж Пико, Бридо или Лустано Лако, още тогава от тях го отделяла определена граница, която била, изглежда, следствие не толкова от разликата в убежденията, колкото от различието в характерите. Работата е там, че макар и консерватив в своите политически възгледи, Дьо Гол не бил конформист. Именно по време на учението му във Висшето военно училище се разкрил за пръв път съвсем явно стремежът му да говори и действува съобразно убежденията си. Това може да се нарече принципност, която струвала на Дьо Гол доста скъпо. Не случайно в продължение на 12 години ще си остане с чин капитан.

В училището напълно господствувала тактическата доктрина, която Дьо Гол преценил веднага като догматична. Ръководителят на катедрата по тактика полковник Моаран, опитен, но крайно педантичен преподавател, бил главният представител на тази господствуваща и официална насока. Той усърдно

защищавал така наречената тактика a priori[1]. Тя изхождала от опита през войната от 1914—1918 г., интерпретирана по такъв начин, че отбранителната тактика е най-изгодна, че всяко движение, маневриране на войските е извънредно опасно, че огневата мощ решава всичко. Според тези идеи е необходимо порано да се избере бойното поле, да се създаде там превъзходство на огневата мощ и да се чака, когато противникът се изложи на огъня. При това предварително разработените принципи на действие не трябва да се изменят при никакви обстоятелства. Дьо Гол смятал този начин на действие за смъртно опасен и му противопоставял тактическата теория на бойни действия в зависимост от обстоятелствата, които предварително не е възможно да се предвидят. Мислел напълно в духа на своя духовен наставник Анри Бергсон, разбира се, както той го разбирал.

През първата учебна година Дьо Гол се държал внимателно, макар понякога и да поставял преподавателите в затруднение с неочакваните си въпроси, което веднага показвало тяхната ограниченост. Но той не нападал открито официалната доктрина, за да бъде допуснат, както сам казвал шеговито, „до участие". И ето, най-после този момент настъпил. При завършване на ученето учащите се в училището по време на маневрите трябвало задължително да командуват действуващи съединения и да покажат тактическата си подготовка. На 17 юни 1924 г. на маневри в Лотарингия, на подстъпите към Вар сюр Об му било възложено да командува армейския корпус на „сините". Дьо Гол започнал решително да действува въпреки всички правила на полковник Моаран. С неочаквани решения, с необичайни маневри той вбесил този педант, който напразно се опитвал да постави на място самонадеяния капитан. Между тях се повел следният твърде типичен за Дьо Гол диалог. Полковник Моаран внезапно пита Дьо Гол: „Къде се намира обозът на левия полк на вашата дясна дивизия?" Обръщайки глава към офицера, който изпълнява ролята на началник-щаб, той казва: „Шатеньо, отговорете!" Полковникът избухва: „Аз задавам този въпрос на вас, Дьо Гол!" Следва съвсем правилен по същество, но крайно дързък отговор: „Господин полковник, вие сте ми поверили отговорността да ко-

[1]A priori (лат.) — Предварително определено. (Б. пр.)

мандувам армейски корпус. Ако освен това трябва да се нагърбя със задълженията на подчинените си, главата ми ще бъде твърде много заета, за да мога да изпълня мисията си. De minimis non curat praetor...[1] Шатеньо, отговорете на полковника..."

Полковник Моаран, който смятал, че е по-добре да се претърпи поражение, отколкото да се нарушат правилата, се хванал за главата, виждайки неочакваните, оригинални, смели действия на капитана, който с презрение отхвърлял всичко, на което той го учил. Моаран закрещял, че това е кощунство! Дьо Гол отговорил: „Но аз пък спечелих боя!"

Мнозина казвали, че би било по-добре да го е загубил, защото Моаран се постарал да провали кариерата му. Ето каква атестация дал той на Дьо Гол: „Интелигентен, образован и сериозен офицер, показал блестящи способности и големи изгледи за бъдещо развитие. За нещастие неговите безспорни високи качества се понижават от неговата извънредна самонадеяност, нетърпимостта му към мнението на другите, неговата поза на крал в изгнание..."

В резултат Дьо Гол бил назначен не в генералния щаб, където обикновено отивали най-добрите випускници, а само в щаба на рейнската окупационна армия в Майнц. През време на прощалната церемония по случай завършването на поредния випуск на училището Дьо Гол бил мрачен — той мислел за дребнавостта и отмъстителността на Моаран и на другите корифеи на това учебно заведение. Другарят му Шовен по повод на характеристиката, която получил Дьо Гол, казал: „Вие им забихте за две години толкова бандерили[1] че заслужихте тази смъртна присъда..." Дьо Гол отговорил разгневено: „Аз постъпих в тази дупка не само за да стана майор!"

И така, той бил отново в Германия, но този път не като пленник, а като офицер от окупационната армия. Но както и в началото на войната, пак му се случило да се срамува за Франция и за нейната армия, макар и в мирни условия. Работата се състояла в това, че през януари 1923 г. поради неплащане на репарациите, които Германия дължала на Франция

---

[1] De minimis non curat praetor (лат.) — преторът не се занимава с дреболии. (Б. пр.)

[1] Бандериля (**исп.**). — малко копие. (Б. пр.)

по Версайския договор, правителството на Поанкаре изпратило в Рурската област пет френски дивизии заедно с две белгийски. Непосредствената цел на тази сензационна операция била да принуди Германия да се издължи. Но главното се заключавало в това, че френският едър капитал и неговите политически представители лелеяли заветната мечта да вземат под свой контрол рудниците и заводите на Рур, източник на несметни доходи. В това намерение обаче се оказало твърде много алчност и твърде малко политически реализъм. Вчерашните съюзници — САЩ и Англия — подкрепили не Франция, а Германия, защото видели в нея главната опора срещу болшевизма. В края на краищата Франция започнала да получава още по-малко репарации отпреди и се задължила да изтегли войските си. Унизителният край на рурската авантюра предизвикал у Дьо Гол най-горчиви чувства. Поради изтеглянето на френските войски той прекарал в Германия само три месеца. Във всеки случай отново му се удала възможност да види Германия, в която не можел да не забележи разрастването на шовинизма и почти явната подготовка за реванш. Германия предизвиквала винаги у Дьо Гол размисли, съмнения и опасения. Тъкмо през 1924 г. излязла от печат първата му книга, посветена на Германия: „Смут в неприятелския лагер".

Идеята за тази книга се зародила отдавна, когато той още бил в плен, и там, зад стените на крепостта Инголщат, правел извадки от германските вестници. През всичките следващи години обмислял и писал на части тази книга, а главно решавал целесъобразно ли е изобщо да излиза с нея пред обществеността. Защото това било явно нарушение на традициите на френската армия. Офицерът, а още повече младият, не можел да изнася пред съда на цивилните хора военните проблеми, от които те и без това нищо не разбират. Така се смятало винаги и в това на свой ред се отразявал духът на кастовата затвореност на кадровото офицерство. Но как иначе можело да се излезе от неизвестността при това твърде скромно и тягостно положение, в което бил Дьо Гол? Как другояче можел да упражни своето лично въздействие върху хода на събитията? Особени надежди за издигане по служебната стълба не хранел. Оставала следователно журналистиката, на която в армията гледали твърде накриво.

Появата в печата съдържала явен риск за една нормална,

добра кариера. Но обикновената кариера съвсем не привличала Дьо Гол и никак не можела да го задоволи. Всичко или нищо — ето неговия принцип относно мястото му в живота. И затова той тръгнал на съзнателен риск.

Казват, че с помощта на журналистиката може да постигнеш много, ако навреме я оставиш. Но това се отнася за професионалната работа в печата. Друг е въпросът, ако тя е допълнително средство за издигане на някаква идея. Тогава журналистиката може да помогне действително много, ако чрез нея търпеливо и упорито се разпространява тази идея. Така ще бъде и с Дьо Гол. Литературната му дейност ще стане неразделна и много важна част от кариерата му, макар че в продължение на много години ще остане незабелязана. Наистина дълго време диалогът на Дьо Гол с обществеността повече ще прилича на монолог, а още по-вярно — на глас, въпиющ в пустиня. Това особено се отнася за първата му книга, от която се разпродали само хиляда екземпляра и не се появили почти никакви отзиви. Въпреки това тя е една от най-интересните негови книги, тъй като характеризира духовната еволюция на Дьо Гол.

В петте глави на книгата „Смут в неприятелския лагер" се разказва как недисциплинираността и своеволието на генерал фон Клук, който командувал германските войски, настъпващи през август 1914 г. към Париж, били в полза на французите, а сетне и помогнали за тяхната победа в сражението при Марна. Описано е и как ожесточената и успешна борба на адмирал Тирпиц против канцлера Бетман—Холвег за обявяване на неограничена подводна война тласнала Съединените щати да влязат във войната на страната на Антантата. В книгата се разказва също така за неспособността на Германия да създаде единно командуване на армиите на всички свои съюзници въпреки реалната възможност да направи това и за кризата на германското правителство през 1917 г., предизвикана от интригите на Лудендорф, който се стремял да установи своя диктатура и съумял да отстрани от власт Бетман—Холвег. Като описва дейността на военните ръководители в Германия — Хинденбург, Лудендорф и Тирпиц, които натрапвали на правителството своите решения в най-критичните моменти на войната, Дьо Гол доказва, че именно това е една от най-важните причини за поражението на Германия.

Книгата „Смут в неприятелския лагер“ не е просто исторически труд, още повече че в това си качество тя не подлежи на критика. Авторът не засяга едни от най-важните процеси в общественото съзнание на германския народ, причините за назряването на революционния взрив, породен не от борбата на върхушката на военните и цивилните за власт, а от самата война, изострила социалните противоречия. Него почти не го интересува и такъв факт за поражението на Германия, като огромното превъзходство на страните от Антантата в материални и човешки ресурси. Ето защо книгата има ограничено значение за изясняване историята на поражението на Германия. Нейният смисъл е в друго: историческите събития в Германия били за Дьо Гол само повод да изтъкне някои идеи и принципи, твърде бунтовнически от гледище на ръководната френска военна върхушка. Докато нейните представители винаги се възхищавали от организацията и дейността на германския генерален щаб, Дьо Гол съвсем го развенчава, като показва пагубните последици от неговите действия за националните интереси на Германия. Една от най-важните мисли в книгата е, че военните власти дори по време на война, и може би особено по време на война, трябва да се подчиняват на гражданската власт, на държавата, че само тези институти, а не командуването на армията могат да изразяват и формулират националния интерес и военната политика и стратегия. Тя показва крайно голямата опасност от натиска на военните върху държавата, тъй като те подчиняват всичко на оперативната необходимост, докато военните действия и техните методи и цели трябва да изхождат от по-общи и широки възгледи, които само политическите власти могат да определят.

Тези мисли решително противоречали на възгледите и делата на френските военни ръководители, които в продължение на десетки години ревностно се борели за превръщане на армията в нещо, което не подлежи на държавен контрол. Те отхвърляли всички опити на републиканските власти да влияят върху армията. Нещо повече, армията се стремяла да стои над държавата. В началото на войната така се и получило. Парламентът, правителството, полицията, разузнаването, съдебните учреждения — всичко се оказало подчинено на генералния щаб начело с Жофр. Едва след ожесточена борба и остра криза тази диктатура на военните била отхвърлена през декември

1916 година. Но и по-късно военното командуване постоянно се борело за надмощие, което се изразявало например в сблъскването между Фош и Клемансо.

Наистина в книгата на Дьо Гол ставало дума за Германия. Но в случая много подхождала немската поговорка „Бият по самара, за да се сеща магарето". А и Дьо Гол, обръщайки се към френския читател, доста недвусмислено говори за общото значение на изводите, които той прави от немския опит. Книгата му била начало на неговата борба против възгледите на официалната военна върхушка. Изхождайки от принципите, изложени в нея, ще разгърне по-късно активна дейност за реформи във френската армия.

В книгата са изложени и някои други идеи на Дьо Гол, които именно били в основата на разногласията му с полковник Моаран. Той отрича догматизма, изостаналостта, рутината във военната тактика, подчертавайки значението на емпиризма, интуицията, гъвкавостта на ума. Още на първите й страници заявява: „С изключение на няколко основни принципа за войната не съществува универсална система: има само обстоятелства и личности."

Всичко това съвсем не означава, че първата книга на Дьо Гол има някакъв унищожителен или дори революционен характер. Не, това е абсолютно лоялна опозиция, насочена за укрепване на френската държава изобщо. Дьо Гол само се опитал да преодолее теснотата на възгледите на военната върхушка, нейната кастова ограниченост в името на по-тънко разбиране интересите на буржоазната държава като цяло.

Междувременно през октомври 1925 г. бил назначен в кабинета на маршал Петен, подпредседател на Висшия съвет на националната отбрана, фактически глава на френската армия, тъй като за председател се смятал президентът на републиката. Дьо Гол се настанил в къща № 4-б на Булеварда на инвалидите. Отсега нататък в прозореца на стаята, където той работи, светлината ще угасва само тогава, когато цялата сграда потъне в мрак.

Маршалът не забравил бившия младши лейтенант, който служил при него в Арас. Петен се учудвал и възмущавал, че след свършването на Висшата военна школа способният офицер получил незначителна длъжност. Нарекъл това чудовищна грешка и решил да я поправи, използувайки високото си по-

ложение. Бил чувал и за спора между капитан дьо Гол и полковник Моаран. „Дьо Гол е прав" — казал тогава Петен. Можело да се смята, че пред Дьо Гол се открива най-после път към блестяща кариера. Но всичко се оказало не така просто. Усложненията започнали веднага, щом му възложили да приготви доклад за ролята на крепостите и другите отбранителни съоръжения в защита на френските граници.

Задачата влизала в програмата на изследванията, които имали за цел да обосноват построяването на отбранителни съоръжения по северната и източната граница на Франция. Този план се обсъждал във военните и правителствените кръгове от 1920 година. Привържениците на плана разсъждавали така: войната показа изгодността на отбранителната тактика. Франция след възвръщането на Елзас и Лотарингия няма намерение да разширява своята територия, за нея са необходими само сигурни средства за защита, затова трябва да се построи непристъпна линия от укрепления, които завинаги ще гарантират нейната сигурност. При това съвсем не мислели за такива елементарни неща, като стремителното развитие на военната техника. Не вземали под внимание също така, че Франция, като създава отбранителна линия, предварително съобщава на противника с какви методи ще действува в бъдещата война, давайки му възможност дълго преди това да подготви контрамерки. Цялата тази приумица била плод на инертност и рутина, на изнемощялост на мисълта на военните кръгове във Франция. След продължителни дебати през декември 1929 г. парламентът приел закон за построяване на грандиозна система от отбранителни съоръжения на стойност 3,5 милиарда франка, които влезли в историята под името линията Мажино. Тя била, естествено, основа на цялата стратегия на френския генерален щаб. Не е трудно да се забележи, че идеята за линията Мажино напълно съответствувала на тактическите теории на полковник Моаран, против които Дьо Гол решително се обявявал. Но цялата сложност се заключавала в това, че привърженик на строителството на линия от отбранителни съоръжения бил самият маршал Петен, покровителят на Дьо Гол! Капитанът се оказал в крайно неприятна ситуация, защото му предстояло да доказва правилността на идеи, които маршалът категорично отхвърлял.

За един месец Дьо Гол изпълнил възложената му задача и

през декември 1925 г. в „Ревю милитер франсез“ се появила статията му „Историческата роля на френските укрепления“. Започвайки статията си с характеристика на историческите и географските фактори по въпроса, той изложил своето гледище върху проблема за безопасността на Франция, което рязко се отличавало от благодушния тон, с който официалните представители на Франция говорели тогава за ненарушимостта на мира, тъй да се каже, осигурен от Обществото на народите и от политиката на „помиряване“ с Германия, което гарантирал лично германският канцлер Щреземан.

„В хода на неотдавнашната война — писал Дьо Гол — въпреки изключителните военни приготовления на Франция и безпримерното в историята национално единение нейните слаби граници на север и изток се оказаха нарушени. Французите чуха гърма на вражеските оръдия под стените на своята столица осем дни след първите сражения. Победата съвсем не е в състояние да разсее дълбокото безпокойство, което им внушава бъдещето. Въпреки отслабването в този момент на нейния главен враг, въпреки временната защита на Рейн, възвръщането на Мец и Страсбург, съюза с Белгия, добрата воля на Люксембург, а също така въпреки основаването и развитието на международните институти Франция запазва много тежък спомен за честите нашествия, чиято жертва е била, за да може да забрави за неизгодността на своите граници или да пренебрегне това обстоятелство. Пагубната слабост на границите впрочем е особеност на нашата родина. Природата много добре защищава Англия, Германия, Италия, Испания и Русия. Тази абсолютна и относителна уязвимост на Франция във всички времена е предизвиквала тревогата на нейните правителства, които са се опитвали да я компенсират в зависимост от времето, обстоятелствата или доктрините чрез разширяване на територията, чрез съюзници, международни споразумения или строителство на укрепления. След неотдавнашните изпитания Франция се отказа от териториалното разширяване, тя сключи съюзи и се стреми към развитие на някои международни институти. Но трябва ли тя да укрепява своите граници?“

В съгласие с постановката на своето началство Дьо Гол отговаря на този въпрос утвърдително. Той обаче придружава тази отстъпка с уговорки, които явно са в разрез с официалната линия. Дьо Гол твърди, че не бива цялата френска военна док-

трина да се строи върху използуването само на линия от силни отбранителни съоръжения, защото това предварително обрича армията на пасивност. Като набелязва линии за построяване на фортификационни съоръжения, той смята укрепените пунктове само като база за динамични маневрени операции на войските. Така той се съгласил на компромис, но отказал да отстъпи от най-главното. В атмосферата на угодничество, която обкръжавала персоната на маршала, доста неортодоксалната статия на Дьо Гол предизвикала немалко разговори. Дьо Гол разбрал, че може би е постъпил прибързано, като е свързал въпроса за укрепените линии с общата военна доктрина. Станало му ясно, че покровителството на маршала има и отрицателни страни, защото ограничава неговата самостоятелност. Било му все по-трудно да действува в съгласие с мненията на Петен, защото човекът, който някога критикувал инертността на официалните стратегически постановки, сега, на 70-годишна възраст, сам се бил превърнал в опора на назадничави представи за характера на бъдещата война. По-късно Дьо Гол ще каже, че маршалът бил „мъртъв още през 1925 година".

Въпреки това външно между Дьо Гол и Петен се запазили предишните отношения и маршалът продължавал да го покровителствува. Дьо Гол се въздържал от каквито и да било демонстративни изказвания на своите особени възгледи по въпросите на стратегията и тактиката. За това спомагало и обстоятелството, че бил потънал до шия в работа. По съвета на Петен той започнал да пише историческо изследване за френската армия. В края на 1926 г. Дьо Гол най-сетне дочакал повишение: бил включен в списъка на офицерите, повишавани в длъжността батальонен командир и в чин майор. Майор Люсиен Нашен, който през тези години става постоянен негов събеседник, го поздравява. В отговор Дьо Гол му пише: „Повишението е приятно, но въпросът е ще ми даде ли то възможност да се отлича?"

Скоро благодарение на маршал Петен такава възможност неочаквано се появила. Петен му възложил да прочете три лекции във Висшето военно училище за ролята и качествата на военния ръководител. Тщеславният старец се надявал, че неговият подчинен ще нарисува образа на самия маршал, „победителя при Вердюн". Донякъде така се и получило, макар че Дьо Гол не се унизил пряко да го възхвалява. Изнасянето

на лекции във Висшето училище, където неотдавна полковник Моаран навредил на кариерата му, можело да бъде своеобразен реванш. На лекциите се събрали учащите се от два випуска и целият преподавателски състав. Нещо повече, Петен лично представил Дьо Гол на слушателите с изрази, които хвърлили мнозина в изумление: „Послушайте, господа, капитан Дьо Гол... Слушайте го внимателно, защото ще дойде ден, когато признателна Франция ще се обърне към него..."

Но ефектът от лекциите се оказал доста съмнителен. Патетичният, надут тон, непривичен, дори неочакван за аудиторията, я настроил враждебно към лектора. Това настроение се засилило още повече от ревнивото недоброжелателство, предизвикано от демонстративното покровителство на маршал Петен, първо лице в армията, към този неизвестен, но крайно самоуверен капитан. Наистина, когато Дьо Гол скоро след това повторил лекциите си в Сорбоната за цивилна и по-интелигентна аудитория, резултатът се оказал по-друг. Тук публиката се отнесла топло към оратора, който направил впечатление със своята култура и оригиналност, със смелостта на мислите си и темпераментната форма на тяхното излагане. Тези лекции изиграли своята роля — те се оказали тласък, който подбудил Дьо Гол да напише книга, излязла няколко години по-късно под заинтригуващото заглавие: „Върху острието на шпагата".

През 1927 г. Дьо Гол получава четвъртата си нашивка: става майор. Назначават го командир на 19-и мотопехотен батальон, влизащ в състава на френските войски, окупирали германската Рейнска област. Седалището на батальона се намира в древния град Трир, който някога служел като център на военните операции на римляните по Рейн. Тъй като на чужденците (а още повече на германците) се показват винаги най-добрите войски, и батальонът на Дьо Гол принадлежал към избраните поделения на френската армия. По традиция за командир на такава част обикновено назначавали офицер, който по-рано служил в нея. Но този път било направено изключение. При обяснението на този факт генерал Матер, командуващ френските пехотни войски, забелязал: „Аз назначих на това място бъдещия генералисимус..."

Като се запознал с батальона, майор дьо Гол намерил, че това е „отлично поделение". Харесали му младите офицери, получили военно образование след войната и затова незаразени

от омраза към войната, характерна за много хора, участвували в нея. Наистина не му били по вкуса няколко твърде културни офицери. Характерно е, че макар и самият той да бил интелигентен офицер, предпочитал да има между подчинените си хора, които не се поддават на отвлечени размисли, чиято образованост според него се изразявала в претенциозна безпомощност. Той пише по този повод на Люсиен Нашен: „Марс не се отличавал с голям ум, но затова пък бил силен, красив и смел."

Дьо Гол бил суров, понякога дори жесток към самия себе си и затова се смятал в правото си да бъде взискателен и към другите. Този акуратен, енергичен командир, отдал се всецяло на своя батальон, искал да го доведе до пълно съвършенство. Но той се и грижел за своите хора. През 1927 г. в Мозел настъпила сурова зима. От студовете пострадали прочутите лозя, а във френските войски избухнала епидемия от грип. В Трир умрели повече от 30 войници. Сведения за това стигнали до Париж — някой от недоволните от напрегнатия ритъм на бойната подготовка в 19-и батальон изпратил жалба в парламента. В резултат в Трир пристигнала висша парламентарна комисия, в която влизали доста видни политици (членовете на комисията — Ерио, Даладие, Гуен, Рамадие, възглавявали в различно време правителства). Комисията могла да се убеди, че в 19-и батальон всичко е образцово и доложила за това на Камарата на депутатите. Докладчикът съобщил за един любопитен епизод. В разгара на епидемията умрял войникът Гуро, който нямал нито майка, нито баща и никакви роднини. Поради това командирът на батальона майор дьо Гол решил сам да носи траур за умрелия.

Камарата на депутатите, като чула това, отвърнала с бурни аплодисменти, а седящият на правителствената банка министър-председател Поанкаре откликнал с много одобрителна реплика. Впрочем в живота си Дьо Гол общувал непосредствено с народа само в армията. Винаги си представял народа в образа на войник, призван към безусловно подчинение и поради това заслужаващ внимание и уважение. Тази психологическа позиция, придобита от жизнения му опит, той ще запази завинаги не само към войниците, но и към всички французи.

Ентусиазмът на Дьо Гол, предизвикан от новото назначение, не продължил много. Нима можела да го задоволи дей-

ността в мащаба на един батальон, дори и най-образцовия? Неговият духовен хоризонт обхващал най-малко цяла Франция. Изглеждало, че може да не се вълнува за нейната съдба, защото с редки изключения у френските политици през всички тези години на езика било само „божественото цвете мир" (думи на Едуар Ерио). Но наскоро след като прозвучали тези прекрасни думи, президент на Германия станал фелдмаршал Хинденбург, човек съвсем несклонен да се задоволи с аромата на „божественото цвете".

През октомври 1925 г. били подписани спогодбите в Локарно, които гарантирали западните граници на Германия, но същевременно ликвидирали и разликата между победители и победени. Красноречивият министър на външните работи на Франция Аристид Бриан бил провъзгласен за „баща на мира". Леже — началникът на неговия кабинет, казал: „Франция успя най-после да осигури безопасността си на Рейн... Не може да има повече война." Наскоро обаче държавният секретар на „Вилхелмщрасе" фон Шуберт заявил: „Щом Германия бъде готова, ще се постарае да си върне Елзас и Лотарингия."

През септември 1926 г. Германия е приета в Обществото на народите. Бриан е обхванат от ентусиазъм. Щреземан заявява: „Реабилитацията на Германия е факт... Съюзниците са отговорни за войната." В същото време Бриан се среща тайно в Тоари с Щреземан и на обеда се споразумяват за пълно френско-германско помирение и за окончателна дружба между двете страни. И в резултат Германия иска изтеглянето на френските войски от Рейнската област.

На 27 август 1928 г. е подписан пактът Бриан — Келог. Войната е обявена извън законите. Бриан ликува. Вестниците съобщават за церемонията на подписването: „Празнуване духовната сватба на Бриан и мира." След година Бриан предлага план за Паневропа уж като сигурно средство напълно да се изключи възможността за война. А в Германия вече маршируват щурмовите отреди с пречупения кръст на ръкавите. Младият Хитлер се стреми уверено към властта. Господарите на Рур тъкмо търсят „силния човек" — тайно превъоръжаване не ги задоволява вече. Дьо Гол вижда със собствените си очи как бурно се засилват в Германия шовинизмът и реваншизмът. Той напълно е съгласен с мнението на Андре Тардьо, който заявява в Камарата на депутатите: „Вашата политика, господин Бриан,

е политика на издъхнало куче, което се носи по течението."

Дьо Гол съвсем не споделя розовите надежди на онези, които били омайвани от сладкодумните разговори на Бриан за вечен мир. Блаженият оптимизъм от споразумението и помирението с Германия го дразни и възмущава. Той вижда бъдещето в мрачна светлина. През 1928 г. пише в едно от писмата си до Люсиен Нашен:

„Ходът на събитията по силата на обстоятелствата ще разруши всичко съществуващо в Европа, съгласуваните и толкова скъпи бариери. Не може да не се забележи, че аншлусът е близък, след това Германия ще си върне със сила или по друг начин всичко, което е било изтръгнато от нея в полза на Полша. После от нас ще поиска Елзас. Струва ми се, че това е ясно като бял ден."

С растящо негодуване той наблюдава как висши военни ръководители, сметнали се самодоволно за творци на победата през 1918 г., пазят ревниво своя опит, своите методи и пречат за осъществяването на всяка нова мисъл. Те се надяват, че в бъдещата война френската армия ще може да се задържи зад укрепленията, за чийто строеж отиват огромни средства, докато в същото време за техническото снабдяване на армията остават трохи. Наистина след много години Дьо Гол ще напише в спомените си за това време: „Военната служба даваше огромно удовлетворение на сърцето и ума ми. В армията, намираща се в бездействие, аз долових сила, предназначена за велики дела в най-близко бъдеще."

Изглежда, че времето е заличило много неща от паметта му, защото не се чувствува никакво „удовлетворение" например в писмото му до Люсиен Нашен от 20 юни 1929 г.: „Ах, колко е тежко да се носи този хомот. Обаче това е необходимо. За да се спаси родината, след няколко години за нашите пешове ще се вкопчат... и най-вече тази паплач."[1]

В същото време Шарл дьо Гол го сполетяло нещастие. На 1 януари 1928 година му се родила втора дъщеря, която нарекли Ан. Скоро се изяснило, че детето страда от вродено заболяване,

[1]В повечето книги за Дьо Гол, където се дава текстът на това писмо, е казано „за моите пешове". Обаче, като анализира грижливо широко развлечения почерк на Дьо Гол и някои други обстоятелства, Лакутюр идва до заключение, че трябва да се чете „нашите". Иначе, пише той, може да се направи твърде песимистичен извод относно умственото състояние на майор Дьо Гол.

което се проявявало в дълбока интелектуална недоразвитост. Но от своите три деца Дьо Гол особено и мъчително обичал именно Ан, която живяла само двадесет години. Ивон дьо Гол писала на една своя приятелка: „Шарл и аз бихме дали всичко, всичко, здраве, състояние, успехи, кариера, само и само Ан да бъде също такова момиче, каквито са другите." Дьо Гол скривал своята мъка под ледената маска на хладнокръвието...

В края на 1920 г. Дьо Гол по негова молба бил изпратен в щаба на френските войски в Сирия и Ливан. След разпадането на Османската империя Франция получила през 1920 г. мандат от Обществото на народите да управлява тези страни. Броят на френските войски в района на Близкия изток достигал понякога до 100 хиляди души, защото тук било едно от главните огнища на националноосвободителното движение на народите на френската колониална империя. Две години преди идването на Дьо Гол в Бейрут французите успели с голяма мъка да потушат националното въстание на сирийския народ. Тук Дьо Гол за пръв път видял в действие методите на френската колониална политика, съчетаваща безпощадни репресии с принудителни политически отстъпки. При пребиваването му на Изток в живота на Дьо Гол не се случили значителни събития. Но той можал да види много неща и да придобие знания, които в бъдеще ще му послужат много. Престоял известно време в Кайро, Багдад, Дамаск, Алеп, Йерусалим. Навсякъде той се вглеждал с любопитство в екзотичната обстановка на Изтока и успял бързо да разбере колко са нереални надеждите за запазване на френското господство тук. След половин година престой на Изток писал на Люсиен Нашен: „Ето вече десет години сме в тези страни. Имам впечатление, че не сме се утвърдили много тук и че както и по-рано нашите хора остават чужденци за местните жители, както и те за нас. За да бъдем тук, ние сме поддържали в тази страна най-лошата система, настройвайки хората срещу себе си... Нищо не сме създали за тях, нито канали по Нил, нито акведуктите[1] на Палмира, нито римски пътища, нито маслинени гори... Мисля, че съдбата ни е отредила да си отидем оттук..."

Не може да не се забележи, че Шарл дьо Гол много трезво и проницателно оценявал шансовете на Франция в Близкия

[1] Акведукт (лат.) — иззидан водопровод върху неравни места. (Б. пр.)

изток. Разбира се, че животът вече много го бил научил. Последното десетилетие от живота му, ако не се смята сполучливата му женитба и повишението му в чин, впрочем закъсняло, било тежко за него. Мечтите и замислите на Дьо Гол останали неосъществени. Опитите му да прокара своите идеи нямали успех. Разбира се, резултат от тези десет години бил придобитият от него опит. Но той никак не му вдъхвал надежда. Пол-Мари дьо Ла Грос пише: „Горчив опит придобил Дьо Гол през тези мрачни години, когато неговото бавно напредване, конформизмът на военната среда и безразличието на общественото мнение съдействували за утвърждаване на създалото се у него мнение за окръжаващата действителност, която му изглеждала белязана с печата на упадък."